

Landskap: Småland Upptecknat av: Sten-Bruttil Vide
 Härad: Sunnerbo Adress: Hållaryd
 Socken: Hållaryd Berättat av: Matilda Vide
 Uppteckningsår: 1938 Född år 1881 i Hållaryd

Uppteckningen rör *Krets gillen*

<i>Alderman's gille</i>	<i>nr 1</i>
<i>Ståtergille</i>	<i>- 2</i>
<i>Pär gille</i>	<i>" 3</i>
<i>dukegille, Hörögille</i>	<i>" 4</i>
<i>Spännegille</i>	<i>" 5</i>
<i>Byte gille</i>	<i>" 6</i>
<i>Skålet gille, (Kardegille), Rivegille</i>	<i>" 7</i>
<i>Byke gille, Tjårbaskagille</i>	<i>" 8</i>
<i>(Frionde gille)</i>	<i>" 9</i>
<i>Hop-alägge gille</i>	<i>" 10</i>

Arbetsgillan ha ej före-
kommit i Hallaryt på länge. De upp-
giften, som här lännas gällande
Hallaböke (hålaböke) by på 1880-talet.
Redan då hade smittans gillena
till en del mist sin karaktär och
förekommo mera sällan.

Ältermansgillan hölls
dock ärligen, och det hölls om vädlande
hos de olika bönderna. Det om-
fattade hela församlingen, d. v. s. även
byarna Ulrbuza (ullbyra) och Brötan
(brödan) och hölls vid väifredags-
tiden (fredastiden). Då beständes
om gästgärdar (järe); snöskottning

och-plozning (snyskötning, plöjning) o. dyl.
Frakteringen, som bestod av väden,
atgjordes av kaffejök (kaffejög).

Slättergille (höstajille)

var ganska vanligt. Då samlades
ungdomar från byn (och ibland
även från angränsande byar) till
slätten. Samlingen skedde i regel
vid middagstiden och då bjöds på
kaffe. Sedan började arbetet, som
med avbrott för kaffe vid halv
fem-tiden fortsatte till kvällen (eller
till dess man blev färdig med
arbetet). Då bjöds på kvällsmat,
som vanligen bestod av lutfisk,
smör, bröd, potatis, fläsk, risgryns-
gröt (vilds gröd, rysengröd), sviskon

soppa samt kaffegök. Så var det
alltid någon, som hade fisk eller
dragspel (bäckspél) med sig, och
så blev det dans på logen eller
i stugan. Vid en sådant slätti-
gille kunde det samlas upp till
ett 40-tal ungdomar. Den, som
ej blev gjuten till en sådant
gille ansåg sig prickad, - han
gjorde ej skäl för kalaset. Dags-
veckan, som hjälpt till med
slätten skulle bjudas på kalas;
oftast då vid julen.

Pergille (pærgile).

12-15 personer (st. färre) samlades
vid middagstiden för att koka
potatis (péro) (ibland också för

Småland
Gunnarbo
Hällefors
ny 8/1938

5816

1881. 15 Stenbock, Vibe
Hällefors
1881. 15 Stenbock, Vibe
Hällefors

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att sätta potatis) och arbetade
tills det blev mörkt. Till
'moraflon' bjöds på smörgås,
kål, fläsk och präunkaka (ärga-
kåga).

1) Luksgille (Lügajilla).
Tidigare brukade i pigans lön
ingå en tinåren (hjärslån) som
hon själv skulle sköta. Då den
på sommaren skulle lukas
(Lügas) d. v. s. befrias från ogräs,
bjöt pigan (vanligen en söndag)
till sig de övriga fliskorna i
byn, vilka hjälpte henne med
lukningen. Sedan bjöt hon på
kaffe och veteböf. 1)

Om ett hus skulle

5816

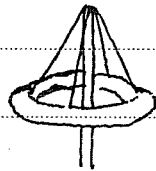
5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

flyttas anordnades ofta hörs-gille
(hörs-gilla) d.v.s. de bybor, som hade
dragan (ögga) samlades en efter-
middag och hjälpte till med
hörsingen. När anordnades
hörs-gille för att hjälpa en, som
sjö öfver dragan, med hörsingen
av jorden. Efteråt bjöds på
kaffe och brännvin.

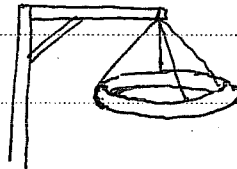
Då takstommen
(spänan [best. pl.]) rests på ett
bygge hölls spännegille. Då
satta man upp en stång med
krans på det mittersta spännet.

Kransen

hängdes så:

eller så:

Så samledes alla de, som arbetat på bygget, till gille, då byggmästaren, eller vanligen den som lät bygga, bjöt på någon eller några av de maträtter, som nämnts i samband med slättegillet, men framför allt bjöds på brännvin.

Brytegille (brydegille)

förekom även. Då samledes en 8-10 stycken för att bräka (bryda) linet (lån). Vanligen voro då en å två grovbräkor (grävbrädet, kräsara) samt fem å sex finbräkor (bräda) i gång. Arbetet fördelades så, att de starkare fingo kräsarna på sin lott och de

5816

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

andra bröderna. Oftast var det
en gammal kvinna, som torrade
linet.

Ibland samledes
7-8 kvinnor till skäktgille
(skäktgilla). När de komna hade
de skäktträt (skäktträt) i näven
och skäktstolen (skäktstol) på
nacken, och sedan fördelades arbetet
så att en eller två fick grov-
skäkningen och de övriga fin-
skäkningen. Frakteringen var
baffe med dopp.

Kandegille förekom
ej, men hade förekommit tidigare
Rivegille (riva/gilla).

Ibland hände det på förvintern

5816

att några käringar samlades
hos en bondmora för att
riva potatis till mjöl. En
viktlade och pesten pero. Kaffe
med dopp.

Bybergille (bygejilla).

Då man hade en stor byk, fick
man lov att stå och ösa lutten
hela natten, och då brukade
några av byns pojkar komma
och hjälpa pigorna att ösa.
Husmodern brukade då bjuda
på kaffe.

Tjårbäckagille (tjårbäckajilla).

En tjårbäckajilla brukade
ta två dygn, och då samlades
åtminstone en av kvällarna,

traktens ungdomar (oljudna) för att
hjälpa till att blåsa (blåsa) d. v. s.
den blåsbälgen (dråga bälgen). De
som så hjälpte till bjödos på
kaffe (och brännvin). Vid tjärbacken
fanns också ett bål, och kring
detta dansade de, som för till-
fallet ej blåste. Musikern var
som vanligt dragspel eller fiol
(Tjärbeskagille förekomma ännu,
och uppstucken. har varit med på
flera sidor. Faget har ändrats,
utan att ibland dragspelen ut-
byts mot gramofon.)

Tiondegille (tinajill)
omnämndes och hade förekommit
tidigare.

5816

10
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En särskilt form av gillen var de s.k. hoppläggegillena (håubalorgjila). Dessa var enbart för att ungdomen skulle få roa sig. Till ett sådant gille sköt ungdomarna tillsammans lika stora summor var för att betrida kostnaderna (för teckering, spelmannspengar m.m.) Så hyrde man för krallen en bondstuga eller öststuga där man dansade. Ofta hade man också 'dragning', d. v. s. lotteri där en klocka, ett dragspel el. dyl. lottades bort.